

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำ เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด และเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม หรือภาคบริการ โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นภาคการผลิตที่ต้องการใช้น้ำในปริมาณมาก แต่ทรัพยากรน้ำมีอยู่จำกัดจึงต้องมีการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

ปัจจุบันได้เกิดวิกฤตภัยแล้งและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทรัพยากรน้ำจึงมีความสำคัญและถือเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรและสังคม ทั้งการอุปโภคบริโภค ดังนั้นในแต่ละพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีการจัดการบริหารจัดการน้ำ ตามแหล่งน้ำต้นทุนที่มีเพื่อสามารถใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประชาชนบ้านดอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำการเพาะปลูกพืชหลากหลายชนิดตามฤดูกาล เช่น ข้าว ผักกาดขาว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยาสูบ เป็นต้น โดยแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกคือ น้ำฝนตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ ฝายร่องหิน ซึ่งในช่วงปี 2559 ที่ผ่านมามีเกิดวิกฤตภัยแล้งในพื้นที่จังหวัดพะเยา แต่เกษตรกรในพื้นที่ บ้านดอนเงิน ยังสามารถเพาะปลูกพืชได้ตามฤดูกาล โดยอาศัยแหล่งน้ำจากฝายร่องหิน และการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านทำเหมืองฝายเก็บกักน้ำ และส่งน้ำไปยังที่นาหรือพื้นที่เกษตรกรรม ด้วยการทำระบบเหมืองฝายโดยจะมีคณะกรรมการ ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ฝายร่องหิน เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้อย่างทั่วถึง และผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้รับความเสียหายจากวิกฤตภัยแล้งดังกล่าว

การศึกษาวิเคราะห์ความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรฝายร่องหิน บ้านดอนเงิน ตำบลออย จังหวัดพะเยา มีการบริหารจัดการอย่างไร เพื่อให้เกิดการพัฒนานาอย่างยั่งยืน และการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร ในการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร โดยไม่ขัดแย้งและเกิดความเป็นธรรม ให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรในพื้นที่ตามความต้องการ เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ (Best Practice) การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้กับพื้นที่อื่นที่ประสบปัญหาการจัดการแหล่งน้ำของชุมชนได้ศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรสมาชิก
ฝ่ายร่อนหินบ้านคอนเงิน ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

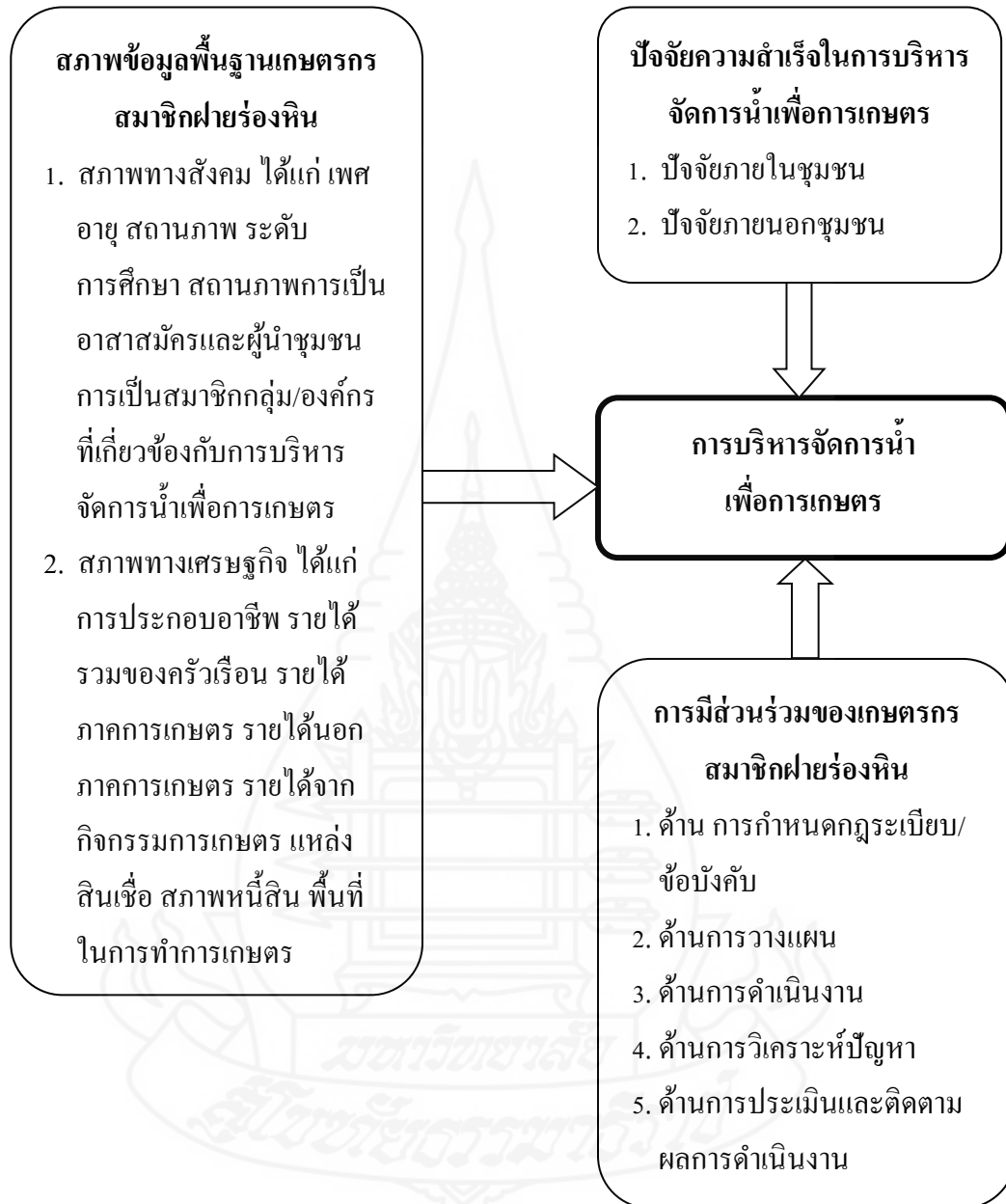
2.2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝ่ายร่อนหินบ้านคอนเงิน
ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

2.3 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกฝ่ายร่อนหินในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร
บ้านคอนเงิน ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

2.4 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร
ฝ่ายร่อนหินบ้านคอนเงิน ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรสมาชิกฝ่ายร้องเรียน การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝ่ายร้องเรียน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝ่ายร้องเรียน และวิเคราะห์ถึงปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของสมาชิกฝ่ายร้องเรียนบ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ คือ เกษตรกรสมาชิกฝ่ายร้องเรียนบ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2560 จำนวน 174 ราย และผู้นำกลุ่มบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรฝ่ายร้องเรียนบ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา สำหรับการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ประชากร คือ ผู้นำชุมชน และกลุ่ม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 3 ราย ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านคอนเงิน ประธานกลุ่มบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรฝ่ายร้องเรียน และผู้นำกลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรสมาชิกฝ่ายร้องเรียนบ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร

5.2 การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร หมายถึง โครงสร้างกลุ่ม กฎระเบียบข้อบังคับ ผู้นำของกลุ่ม กิจกรรม ภูมิปัญญาในการจัดการ ทน การสนับสนุนจากหน่วยงาน ผลการเปลี่ยนแปลง ปัญหาการบริหารจัดการของสมาชิกการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรฝ่ายร้องเรียน บ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

5.3 การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เกษตรกรสมาชิกฝ่ายร้องเรียน มีส่วนร่วมในด้านการกำหนดกฎระเบียบ/ข้อบังคับ การวางแผน การดำเนินงาน การวิเคราะห์ปัญหา การประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรฝ่ายร้องเรียน บ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

5.4 การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยภายนอก และภายในชุมชน ที่มีผลต่อการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรฝ่ายร้องเรียน บ้านคอนเงิน ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เป็นแนวทางให้หน่วยงานสามารถนำข้อสรุปจากการวิจัยใช้เป็นข้อมูลในการขยายผล หรือนำไปประยุกต์ใช้ยังชุมชนหรือกลุ่มบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่อื่นต่อไป

6.2 เป็นแนวทางให้ชุมชน นำข้อสรุปจากการวิจัย นำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มและชุมชน

